

# Behandeling van kinderen met traumatische ervaringen

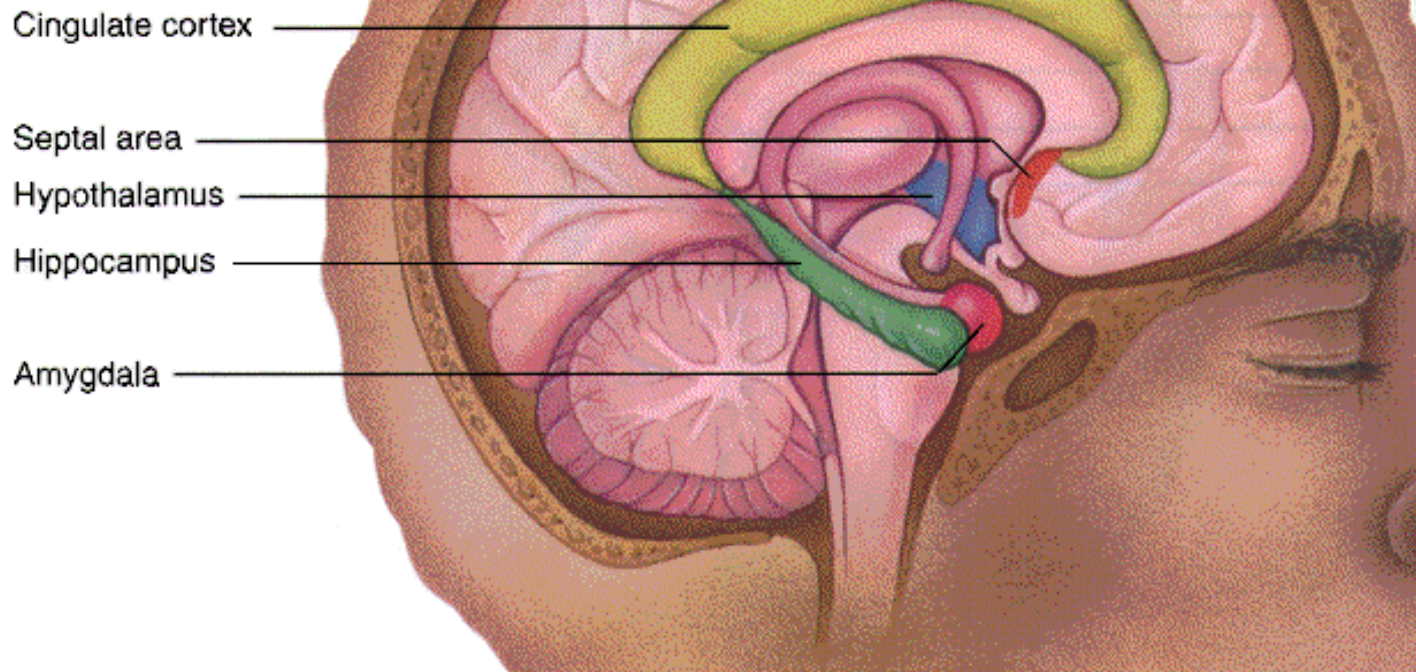
Frits Boer  
AMC – de Bascule

NtVP congres  
19 november 2008

# Gevaar

Gevaar, of de dreiging daarvan,  
activeert het **vreesysteem**

## Structures of the Limbic System



# Het vreesysteem

Amygdala stimuleert:

- Schrikreflex
- 'Bevriezen'
- Bijniermerg (via SAM-as): adrenaline
- Bijnierschors (via HPA-as): cortisol

Samen: de vrees-reactie

# Het vreesstelsel

Bijniermerg (via SAM-as): adrenaline

- Lichaam wordt in optimale toestand gebracht op gevaar te reageren

Bijnierschors (via HPA-as): cortisol

- Lichaam wordt in staat gesteld stressvolle situatie langer te doorstaan
- Cortisol kan stress-systeem 'uitzetten'

# Het vreesstelsel

Op gevaar reageren:

- Arousal: fight or flight

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response]

# Het vreesysteem

Op gevaar reageren:

- Arousal: fight or flight

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response] + dissociatie

# Het vreesysteem

Op gevaar reageren:

sympathicus

- Arousal: fight or flight

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response] + dissociatie

parasympathicus

# Maar kinderen?

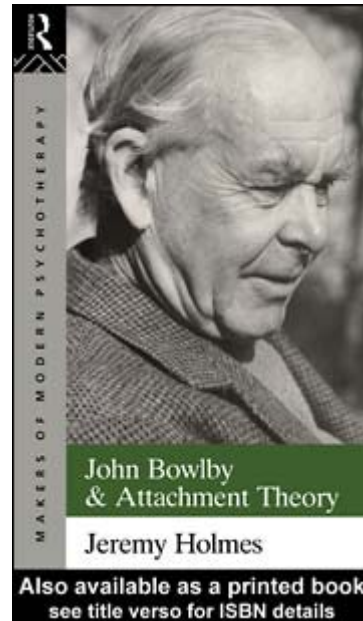
Kinderen kunnen het nog niet zelf

Vreesreactie:

- Bescherming zoeken  
(gehechtheidssysteem)
- Risico-taxatie door kijken naar gezicht  
beschermer (social referencing)

# Maar kinderen?

Bescherming zoeken



# Maar kinderen?

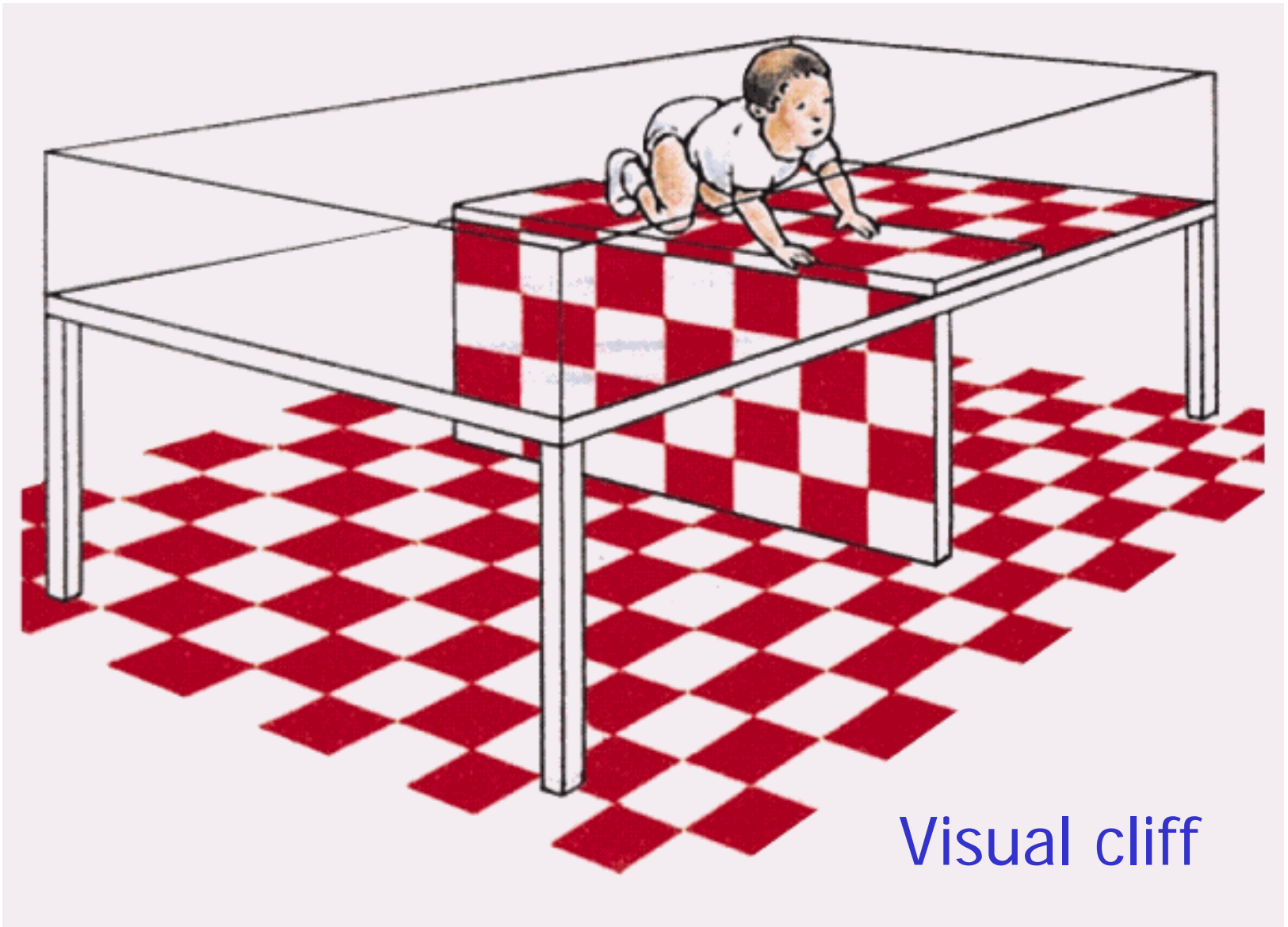
Bescherming zoeken



# Maar kinderen?

Social referencing





Visual cliff

# Social referencing



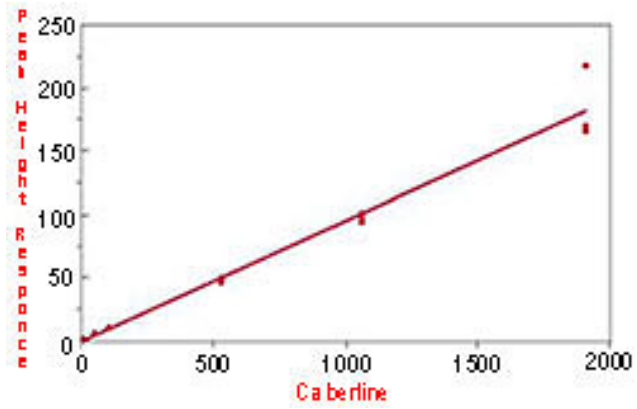
# Social referencing

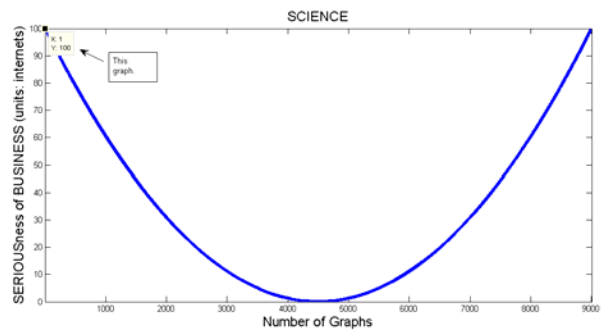
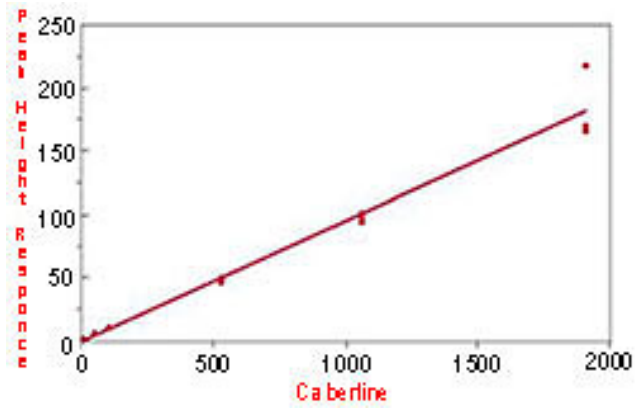


# Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig





# Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig
- Posttraumatische groei

# Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig
- Posttraumatische groei

Pathologisch ('maladaptief')

- Posttraumatische stoornissen

# Traumagerelateerde problemen kinderen

Schokkende gebeurtenis:

- Langdurige psychische stoornissen bij circa 20%
- PTSS, maar niet alléén – ook:
- Angststoornissen
- Stemmingsstoornissen
- Gedragsstoornissen
- Leerstoornissen

# Traumagerelateerde problemen kinderen

Door:

1. Dreiging
2. Verlies
3. Verhuizing(en)
4. Kwetsbaarheid
5. Traumasymptomatologie ouders
6. Aantasting sociale steun netwerken

# PTSS

- Herbelevingen
- Vermijding traumagerelateerde prikkels of afstomping algemene reactiviteit
- Verhoogde prikkelbaarheid

# Maar kinderen?

- Herbelevingen
  - Angsten & dromen meer algemeen (monsters)
  - Posttraumatisch spel
- Vermijding/afstomping reactiviteit
  - Verarming of staken spel
  - Middelengebruik
  - Riskant gedrag

# Maar kinderen?

- Verhoogde prikkelbaarheid
  - Slaapstoornisen, hyperactief gedrag

# Van gevaar moet je leren

Herbelevingen (intrusieve gedachten):

- Ook adaptieve functie: **verwerking**

Dunne lijn tussen verwerking en stoornis

- Afhankelijk van:
  - Temperament kind
  - Coping stijl en vaardigheden
  - Sociale steun

# Eerste hulp?

- Debriefing [eerste dagen na trauma]:
  - Effectiviteit niet aangetoond
  - Indien in groepsverband bij jonge kinderen: gevaar dat emoties voorlichters en omstanders via 'social referencing' kind nog veel angstiger maken
  - Liever praktische hulp

# Eerste hulp?

Wat helpt:

1. **realistische voorlichting** op leeftijdsniveau – kinderen niets wijsmaken
2. **televisie** (herhaling traumabeelden) **uit**
3. laten **herhalen** van het gebeuren in **spel, tekenen, zingen**, etc. – ook in groepsverband
4. **sociale steun** van volwassenen en leeftijdgenoten

# Gezin

1. Meestal zijn ouders en kinderen bron van wederzijdse steun
2. Soms zijn ouders niet beschikbaar
3. Soms zijn ouders té gepreoccupeerd
4. Soms zijn kinderen onbereikbaar voor ouders (Oskar in [Extremely Loud and Incredibly Close](#))

# School

1. Belangrijk voor normaliseren leven kinderen en bevorderen ontwikkeling (taken naast 'emoties')
2. Kwaliteit relaties met leeftijdgenoten voorspeller van post trauma symptomatologie
3. Geschikte plaats voor bieden groepsgewijze steun en screening op kinderen met trauma symptomen
4. Faciliteren door voorlichting/ consultatie voor leerkrachten

# Vroege behandeling?

- Vroege interventie (1-6 maanden na trauma)
  - Trauma Focused CGT superieur aan steunende behandeling
  - Ook effect op depressie en externaliserend gedrag
  - Alleen zinvol indien sprake is van acute stress-stoornis [daarop screenen!]

# Vroege behandeling?

- Theoretische argumenten voor screenen op 'emotionele reactie van de ouder' – nog niet onderzocht
- Theoretische argumenten voor psychofarmacologische behandeling gericht op overmatige activiteit SAM- en HPA-as – onvoldoende onderzocht

# Welke behandeling is effectief bij PTSS?

- Farmacotherapie: nog geen RCT's
- Psychotherapie:
  - CBT: 6
  - EMDR: 1
  - psychodynamisch indiv. vs groep (psychoed.): 1

Alle effectief, maar onduidelijk op grond van welke specifieke en/of aspecifieke factoren (Taylor & Chemtob, 2004)

# Trauma-Focused Cognitive-Behavioral Therapy (Cohen et al. 2004)

- Oefenen vaardigheden in uiten van emoties
- Oefenen coping-vaardigheden
- Herkennen van verband tussen gedachten, gevoelens en gedrag
- Graduele exposure (ook genoemd het creëren van het traumaverhaal ['trauma narrative'])

# Trauma-Focused Cognitive-Behavioral Therapy (Cohen et al., 2004)

- Cognitief verwerken van de misbruikervaringen
- (Ook) gezamenlijke ouder-kind sessies
- Psychoeducatie over seksueel misbruik en jezelf beschermen
- Bevorderen ouderlijke opvoedingsvaardigheden

# Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR)

(Chemtob et al., 2002)

- Desensitisatie: emotionele opwinding bij traumatische herinnering doen afnemen door externe afleidende taak (alternerende aandacht links-rechts)
- Reprocessing: 'installeren' positieve cognities eveneens door bilaterale stimulering

# Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR)

- Jonge kinderen op schoot bij ouder
- Zodra het kan kind alleen



# Psychodynamisch

## Drie principes (Terr, 2003)

- Catharsis
  - de volledige emotionele expressie van de traumatische ervaring (vocaliseren ipv acting out)
- Context
  - geef duidelijke informatie over het trauma → trauma narrative
- Correctie
  - 'Story telling' technieken (correctief eind)

# Meer dan ptss

- Trauma Focused CGT bij PTSS geeft ook verbetering comorbide condities (depressie en gedragsproblemen)
- Ouders verbeteren in opvoedkundige vaardigheden

(Cohen et al., 2004)

# Nog veel vragen

- Wat zijn de werkingsmechanismen van de behandeling?
- Therapie meer 'op maat' (angst/opwinding? dissociatie? rouwreacties? chronische traumatisering? comorbiditeit?)
- Cultuur sensitief werken
- Andere technieken voor 'non responders'

Dank u voor uw aandacht!